

Forslag

til

Lov om fremskudt dige for Tønder marsk.

Fremsat den 11. maj 1977 af *ministeren for offentlige arbejder*.

§ 1. Sønderjyllands amtskommune anlægger et fremskudt dige foran Højer dige og Emmerlev dige fra grænsen til Emmerlev Klev og herunder et nyt slusebygværk ved Højer kanal. Amtskommunen ejer, vedligeholder og administrerer anlægget.

Stk. 2. Ministeren for offentlige arbejder fører tilsyn med anlæggelsen, vedligeholdelsen og administrationen af anlægget.

§ 2. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges til af statskassen at yde et tilskud på 60 pct. af udgifterne til anlægget efter fradrag af:

- 1) 3.500.000 kr. reguleret i forhold til reguleringsindekset for jordarbejder for marts måned 1977, der forlods betales af Sønderjyllands amtskommune, og
- 2) et beløb, der betales af jordfonden, på 15.000 kr. pr. hektar areal, der inddiges og kan anvendes i landbrugsmæssigt øjemed.

Stk. 2. Beløbet som nævnt i stk. 1, nr. 2, reguleres på grundlag af statsskattedirektoratets beregning over udviklingen i priserne på landbrugsjord i det pågældende område med udgangspunkt i priserne for april måned 1977. Ministeren for offentlige arbejder fastsætter efter forhandling med landbrugsministeren og Sønderjyllands amtsråd den endelige størrelse af det samlede beløb, der skal betales, idet en passende afrunding kan ske.

Stk. 3. Højer kommune og Tønder kommune udreder en trediedel af de anlægsud-

Min. f. off. arb. j. nr. 00-00-1977.

gifter, som ikke dækkes af de bidrag, der er nævnt i stk. 1.

§ 3. Som led i anlægget af det fremskudte dige opbygges et forland. Udgifterne til dettes vedligeholdelse kan afholdes som en anlægsudgift i en periode af 4 år fra anlægsarbejdernes færdiggørelse.

Stk. 2. Ministeren for offentlige arbejder fastsætter grænsen for det fremskudte dige såvel mod landsiden som mod havet og dermed digeforlandets bredde.

Stk. 3. Retten til indvinding af nyt land og til tilvækst foran det fremskudte diges areal tilkommer staten.

§ 4. Ejerne af de arealer, der inddiges mellem de eksisterende diger og det fremskudte dige, skal til Sønderjyllands amtskommune betale halvdelen af nettoudgifterne ved digets vedligeholdelse med undtagelse af udgifter til slusens vedligeholdelse. Betalingen skal kun beregnes i forhold til arealer, der kan undergives landbrugsmæssig udnyttelse, og kan pr. hektar af dette areal ikke overstige halvdelen af den kapitalstakst, der fastsættes for en tønde byg for vedkommende regnskabsår.

Stk. 2. Sønderjyllands amtsråd fordeler betalingen på de enkelte arealer. Spørgsmål vedrørende fordelingen kan indbringes for ministeren for offentlige arbejder.

§ 5. Til behandling af spørgsmål af fælles betydning for digebyggeriet og påtænkte

F. t. 1. vedr Tønder marsk.

afvandingsforanstaltninger i Tønder marsk samt af spørgsmål om udnyttelse af det inddigede område nedsætter ministeren for offentlige arbejder et udvalg.

Stk. 2. Formanden og 1 andet medlem udpeges af ministeren for offentlige arbejder, 1 medlem udpeges af landbrugsministeren, 1 medlem udpeges af miljøministeren, 1 medlem udpeges af statens jordlovsudvalg, 2 medlemmer udpeges af Sønderjyllands amtsråd, 1 medlem udpeges af Højer kommunalbestyrelse, 1 medlem udpeges af Tønder kommunalbestyrelse og 1 medlem udpeges af digelaget for marsken ved Tønder.

§ 6. Sønderjyllands amtsråd kan til det fremskudte dige ved ekspropriation

- 1) erhverve ejendomsret til arealer, der er nødvendige for udførelse eller beskyttelse af anlægget,
- 2) erhverve ret til at tage fyld af enhver art, klæg, græstørv og lignende,
- 3) erhverve ret til midlertidigt at anvende arealer til arbejdsplads, oplagsplads eller lignende formål,
- 4) erhverve færdselsrettigheder, der er nødvendige for anlæggets gennemførelse og vedligeholdelse,
- 5) pålægge ejendomme rådighedsbegrænsninger af hensyn til anlæggets beskyttelse og vedligeholdelse.

Stk. 2. Ekspropriation foretages efter bestemmelserne i lov om offentlige veje §§ 44-45 og §§ 47-67 med fornødne lempelser.

§ 7. Det fremskudte dige kan projekteres og udføres under teknisk tilsyn og regnskabsmæssig medvirken af kystinspektora-tet, hvis særlige udgifter i forbindelse hermed refunderes som en anlægsudgift.

§ 8. Det areal, der inddiges mellem de eksisterende diger og det fremskudte dige, må ikke bebygges.

Stk. 2. Ministeren for offentlige arbejder kan uanset bestemmelsen i stk. 1 tillade, at der på det inddigede areal

- 1) opføres bygninger, der er nødvendige for arealets udnyttelse til afgræsning,
- 2) opføres bolig for slusepersonale,
- 3) i begrænset omfang opføres bygninger med henblik på turisme og friluftsliv.

§ 9. I det område, der beskyttes af de eksisterende diger og det fremskudte dige, må der ikke uden tilladelse fra ministeren for offentlige arbejder opføres ny bebyggelse, medmindre bebyggelsen er erhvervs-mæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom. Det samme gælder ombygning og tilbygning til bestående bebyggelse.

Stk. 2. Ministeren for offentlige arbejder fastsætter efter forhandling med Sønderjyllands amtskommune og vedkommende kommuner den nærmere afgrænsning af det område, der omhandles i stk. 1, og foretager offentlig bekendtgørelse heraf. Kommunalbestyrelserne lader indskrænkningerne i bebyggelsesadgangen tinglyse på de pågældende ejendomme.

Stk. 3. Når der er foretaget offentlig bekendtgørelse efter stk. 2, må der ikke etableres forhold i strid med stk. 1.

Stk. 4. Ministeren for offentlige arbejder kan bemyndige amtsrådet eller vedkom-mende kommune til efter retningslinier fast-sat af ministeren at træffe afgørelse om med-delelse af tilladelse efter stk. 1.

Stk. 5. Ministeren for offentlige arbejder kan fastsætte regler om, at tilladelse ikke skal indhentes til nærmere angivne arter af bebyggelse.

§ 10. Det påhviler den til enhver tid værende ejer af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold.

Stk. 2. Vedkommende kommunalbestyrelse skal søge forhold, der er i strid med § 9, lovliggjort ved at meddele påbud herom og om fornødent foranledige sagen indbragt for domstolene.

§ 11. Med bøde straffes den, der

- 1) overtræder §§ 8 og 9,
- 2) tilsidesætter vilkår for en tilladelse efter §§ 8 og 9,
- 3) undlader at efterkomme et påbud efter § 10.

Stk. 2. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, anpartsselskab, andelsselskab eller lignende, kan der pålægges virksomheden som sådan bødeansvar.

§ 12. Statens vedligeholdelse af en del af Højer Kanal ophører, når det fremskudte

dige er anlagt. Det påhviler herefter Sønderjyllands amtskommune at vedligeholde denne del af kanalen i en for anvandning af marsken ved Tønder tilfredsstillende stand.

§ 13. Tidspunktet for lovens ikrafttræden

Bemærkninger til lovforslaget.

Almindelige bemærkninger.

I januar 1975 afgav stormflodsudvalget betænkning. Udvalget havde haft til opgave at undersøge, om de trufne foranstaltninger til at imødegå en stormflod i de tidligere Tønder og Ribe amter kunne anses for tilstrækkelige. Udvalget indstillede, at der blev tilvejebragt en forbedret digebeskyttelse for Tønder marsk og for Ribe marsk samt, at der blev anlagt veje langs en række diger.

I folketingssamlingen 1975-76 gennemførtes lov nr. 319 af 10. juni 1976 om forstærkning af Ribe dige og anlæg af veje langs nogle diger (folketings-tidende 1975-76, tillæg A sp. 3467-3488, forhandlingerne sp. 5168-5173, 6357-6382, 10399-10403 og 10468, tillæg B sp. 1715-1728).

I bemærkningerne til forslaget til denne lov er redegjort nærmere for stormflodsudvalgets indstilling, og det fremgår af bemærkningerne, at regeringen fremdeles har været indstillet på også at fremme sagen om en forbedret digebeskyttelse for Tønder marsk på grundlag af stormflodsudvalgets betænkning, hvori der peges på to mulige løsninger af denne opgave:

- a) En forstærkning af eksisterende diger.
- b) Anlæg af et nyt fremskudt dige fra Emmerlev Klev til den dansk-tyske grænse med fortsættelse på tysk side til Hindenburgdæmningen.

Det fremgår af folketingets ovennævnte forhandlinger, at der i folketinget var bred tilslutning til i overensstemmelse med ministeren for offentlige arbejders i folketinget tilkendegivne standpunkt at arbejde for anlæg af et nyt fremskudt dige, altså løsningen under litra b).

Imidlertid måtte beslutningen om en forbedret digebeskyttelse for Tønder marsk afvente forhandlinger med forbundsrepublikken Tyskland.

Forhandlingerne med forbundsrepublikken Tyskland.

Forhandlingerne med forbundsrepublikken Tyskland blev forberedt på et møde i januar 1976 mellem ministeren for offentlige arbejder og ministerpræsidenten i Slesvig-Holsten. Fra dansk side blev det

fastsættes af ministeren for offentlige arbejder.

Stk. 2. Regeringen kan ved aftale med forbundsrepublikken Tyskland forpligte Danmark til at anlægge og vedligeholde det fremskudte dige.

på mødet tilkendegivet, at man ønskede anlagt et fremskudt dige. Forslaget mødte betydelig forståelse fra tysk side, men det blev samtidig oplyst, at den tyske generalplan for udbygning af kystbeskyttelsen i området forudsatte en digeforstærkning mellem Hindenburgdæmningen og grænsen, ligesom dette arbejde i generalplanens prioritetsfølge lå nogle år ud i fremtiden. Da en betydelig del af udgifterne skulle afholdes af forbundsrepublikken, måtte en ændring af generalplanen forudsætte tilslutning fra forbundsregeringen, som den danske regering derfor straks rettede henvendelse til. Forbundsregeringens svar gik ud på, at man, forinden man traf beslutning i sagen, ønskede at afvente rapport fra den fælles dansk-tyske arbejdsgruppe, som allerede på det fornævnte møde var blevet nedsat med henblik på en klarlæggelse af de grundlæggende tekniske og praktiske forudsætninger for en overenskomstafslutning.

Arbejdsgruppen afgav sin rapport den 23. november 1976 og foreslår heri i enighed, at forbedringen af stormflodssikringen af Tøndermarsken sker ved bygning af et fremskudt dige. Arbejdsgruppens begrundelse er:

1. Ved denne løsning, der forudsætter et dige med samme sikkerhedsniveau som for en digeforstærkning, vil der blive skabt en 2. digelinie med den deraf følgende optimering af sikkerheden.

2. Der opnås den fordelagtigste løsning af afvandingsproblemerne i Vidå-systemets nedre del.

3. Der indvindes landarealer, som ikke alene i landbrugsmæssig henseende repræsenterer en betydelig værdi.

Straks efter modtagelsen af rapporten meddelte den danske regering den tyske forbundsregering, at Danmark fremdeles ønskede at opnå en aftale med forbundsrepublikken om anlæg af et fremskudt dige. Ministeriets tidsplan for sagens videreførelse på daværende tidspunkt sigtede mod at opnå en sådan aftale, før lovforslag om anlægget blev forelagt folketinget. Man har imidlertid først omkring månedskiftet april-maj modtaget tilkendegivelser fra den tyske forbundsregering med principiel til-

slutning til at indgå i forhandlinger om en overenskomst om anlæg af et fremskudt dige. Hvis der skal gives folketinget mulighed for at tage stilling i sagen i indeværende folketingssamling, vil man ikke kunne afvente en overenskomstafslutning før forelæggelse af et lovforslag.

Da den tyske forbundsregerings tilkendegivelser i sagen er meget positivt og velvilligt formuleret, finder ministeriet, at der foreligger fornødent grundlag for fremlæggelse af et lovforslag. Det følger imidlertid af det anførte, at loven først vil kunne træde i kraft, når en aftale med forbundsrepublikken Tyskland er opnået. Det foreliggende lovforslag er derfor udformet således, at ministeren for offentlige arbejder fastsætter tidspunktet for lovens ikrafttræden, jfr. § 13, stk. 1. Ved bestemmelsen i § 13, stk. 2, bemyndiges regeringen til at afslutte aftale med forbundsrepublikken om anlægget således, at den danske stat i forholdet til Tyskland indestår for anlæg og vedligeholdelse af det fremskudte dige. Det følger heraf, at der henstår visse spørgsmål til drøftelse og endelig stillingtagen i forbindelse med de forestående aftaleforhandlinger.

Digeanlægget og anlægsudgifter.

Digets sikkerhedsniveau sættes til en middeltidsafstand på 200 år på tilsvarende måde som fastlagt for forstærkningen af Ribe dige. Ved begrebet middeltidsafstand forstås man den beregnede, gennemsnitlige tidsafstand mellem stormfloder, der medfører vandstandshøjder, der er kritiske for diget.

Det fremskudte dige vil ved grænsen slutte sig til den tyske del og derefter forløbe parallelt med Højer dige til Højer kanal, hvor et nyt slusebygværk opføres. Slusen udføres som en lukket sluse. Herfra føres diget i en ret linie til et punkt ca. 100 m nord for det eksisterende Emmerlev diges nordligste punkt, hvor det slutter sig til tilstrækkeligt højt land. Diget vil få en længde af 8,6 km. Dikekronens kote er beregnet til DNN + 7,45 m under forudsætning af en retlinet ydre digeskråning med anlæg 10, hvilket profil man på dansk side på sagens nuværende stade er tilbøjelig til at foretrække. Den ydre digefod gives en bredde af 50 m og udenfor digeskråningens nederste punkt etableres et digeforland i yderligere omkring 100 m's bredde. På den udvendige digefod anlægges en 3 m bred vedligeholdelsesvej, og på digets indre side udføres en vejbelægning i en bredde af 3 m og vigepladser.

Anlægget anslås at ville koste 85 mill. kr. (i prisniveau juli 1976) mod en anslået udgift ved for-

stærkning af de eksisterende Højer dige og Emmerlev dige på 60 mill. kr. Overslagssummen indbefatter en anslået anlægsudgift til slusen på 11 mill. kr. (excl. moms), halvdelen af udgifterne til en lav vejdamning i grænselinien i øst-vestlig retning samt udgifter til det nævnte forland og de omtalte veje. I sommeren 1976 er der foretaget en indledende geoteknisk undersøgelse, der danner basis for de skønnede anlægsudgifter, navnlig med hensyn til sætningstillæg. Det må imidlertid bemærkes, at yderligere forundersøgelser må udføres, og at der alene foreligger et skitseprojekt.

I overslaget er der ikke indregnet udgifter til en direkte adgangsvvej fra den eksisterende Højer sluse til den nye sluse. Spørgsmålet om, hvorledes en sådan kan tilvejebringes, er sammenhørende med udnyttelsen af området mellem digerne, jfr. nedenfor om eventuel indretning af et indvandsreservoir. Et dige for dette reservoir vil eventuelt kunne udbygges til at rumme en sådan vejforbindelse.

Endelig beslutning om, hvorledes den nye sluse på den mest hensigtsmæssige måde skal passes, har endnu ikke kunnet træffes. Det må imidlertid forudses, at der i forbindelse med det nye slusebygværk bør opføres en bolig for en slusemester ved selve slusen. Udgifterne hertil er ikke indregnet i overslaget.

Om fremskaffelse af materialer til diget skal bemærkes, at der forudsættes indpumpet sand som fyld fra søterritoriet.

Indvandsproblemet.

Den vandmængde, der tilføres Vidå, er efterhånden blevet forøget, og dette samt andre forhold bevirker, at digerne langs Vidå mellem Tønder og Højer sluse ikke kan anses for tilfredsstillende, i særdeleshed ikke, når storm og højvande gør det nødvendigt at holde Højer sluse lukket i 2-3 tidevandsperioder således, at indvandet opstemmes i åsystemet. Indtræmmen er sådan situation samtidig med en stor afstrømning eller i tilfælde af is i Vidåen, udsættes ådigerne for en yderligere belastning.

Mulighederne for en permanent aflastning af åsystemet er undersøgt af et sagkyndigt udvalg, nedsat under Samordningsudvalget for Tøndermarsken, der henhører under landbrugsministeriet. Udvalget pegede på tre løsninger:

a) Tilvejebringelse af yderligere reservoirkapacitet bagved de nuværende diger.

b) Tilvejebringelse af yderligere reservoirkapacitet i det nyinddiggede landområde (den nye kog) mellem de eksisterende diger og et nyt fremskudt dige.

c) Oprettelse af en højvandspumpestation ved Højer sluse.

Muligheden under b) består naturligvis kun, hvis man som digesikkerhedsløsning vælger at bygge et fremskudt dige, og der er således en direkte sammenhæng mellem løsningen af indvandsproblemet og den måde, hvorpå man vælger at forbedre digebeskyttelsen i Tønder marsk.

I og med at der nu foreslås anlagt et nyt fremskudt dige, er forudsætningen for at forbedre afvandingsforholdene i Tønder marsk ved indretning af et indvandsreservoir mellem de eksisterende diger og det nye dige til stede. Der er almindelig enighed om, at dette er den mest hensigtsmæssige løsning af indvandsproblemet, og dette forhold har da også netop været et hovedargument for at vælge det fremskudte dige.

Hertil kommer imidlertid, at etablering af et vandareal mellem digerne vil have væsentlig betydning for fuglelivet i området.

Hvad angår sammenhængen mellem sikkerhedsprojekt og afvandingsprojekt er der anledning til at henlede opmærksomheden på, at overslaget for digeprojektet forudsætter en ny sluse i det fremskudte dige med en sådan vandføringsevne, at afvandingsmulighederne ved den eksisterende sluse ikke forringes. Hvis man med henblik på en forbedret afvanding i de eksisterende marskområder måtte ønske en forøgelse af slusens kapacitet herudover, må merudgifterne herved afholdes af afvandingsprojektet.

Det inddigede areal.

Ved anlæg af et fremskudt dige vil der blive inddiget et areal på omkring 1100 ha. (bortset fra arealer under selve digeanlæggene). Heraf ejes ca. 330 ha af en lodsejers sammenslutning Frederikskogene, som imidlertid ved overenskomst med statens jordlovsudvalg har forpligtet sig til at afstå $\frac{1}{3}$ af dette areal vederlagsfrit til jordfonden som anlægsbidrag til nyt dige. Efter inddigning vil der således være et privatejet areal på omkring 220 ha. Resten ca. 900 ha vil tilhøre jordfonden.

En del af jordfondens areal skal anvendes til etablering af det ovenfor omtalte reservoir til opsamling af indvandtet. For at tjene sit formål i denne henseende vil dette reservoir som minimum beslaglægges godt 300 ha. Skal det indrettes også med særligt henblik på fuglelivet, vil et større areal medgå. En nøjere stillingtagen til reservoirets størrelse og indretning forudsætter en egentlig detailprojektering i henseende til dets funktion som reservoir og fugleområde.

Det areal, der ikke udlægges som vandområde, skal ikke kunne bebygges, jfr lovforslagets § 8. Dette er en direkte følge af formålet med anlæg af et fremskudt dige, hvorved man tilsigter at optimere sikkerheden ved skabelsen af en 2. digelinie.

Jordfondens landareal agtes anvendt til græsning, dog således, at korn kan avles i sædvanligt omfang i forbindelse med udlæg eller omlægning af græsarealer. Spørgsmål om arealets hele eller delvise anvendelse til kornavl vil formentlig blive rejst af statens jordlovsudvalg om nogle år, men det er aftalt, at ingen del af arealet vil overgå til kornavl uden forudgående aftale mellem landbrugsministeriet og miljøministeriet. Herved må i øvrigt bemærkes, at landbrugsministeriet er ressortministerium for reservatlovgivningen og som ekspertinstitution på området har Vildtbiologisk Station.

Det anses ikke for nødvendigt på indeværende tidspunkt at fastlægge yderligere retningslinier for områdets fremtidige anvendelse, der i det hele må fastlægges efter drøftelse og aftaler mellem alle interesserede myndigheder, jfr. lovforslagets § 5.

Som eksempel på de detailspørgsmål, der kan forventes rejst, kan nævnes den udkastede tanke om indretning af en lystbådehavn i Højer Kanal bag slusen i det nye dige. Medens det på den ene side er klart, at digeanlægget ikke skal belastes med nogen merudgift som følge af et sådant anlæg, er det på den anden side ligeså selvfølgelig, at digeprojektet ikke skal hindre en sådan mulighed, hvis ønsket kan opfyldes uden nogen ulempe eller udgift for digeprojektet.

Derimod vil det nok være muligt uden nogen nævneværdig udgift at indrette et beskedent område af Højer Kanal foran slusen i det fremskudte dige og i forbindelse med denne som anlægsplads for småbåde m. v.

Naturbeskyttelsesinteresser.

Vadehavet som helhed er et af vore vigtigste naturområder og betragtes også internationalt som sådant. I de bestræbelser, som udfoldes både herhjemme og internationalt, indgår, at vadeblader og marskenge ikke bør indskrænkes eller forringes. Hvor vitale sikkerhedsinteresser måtte betinge inddigning af vade- eller marskområder, bør disse naturværdier søges bevaret såvidt muligt.

Tøndermarsken må karakteriseres som et naturbeskyttelsesområde i nationalt perspektiv. Der er til området knyttet alment landskabelige, natur- og kulturgeografiske interesser, men specielt meget store fuglelivsinteresser i forbindelse med de udyrkede områder, Frederikskog forland og områderne ved Vidåen bag det eksisterende dige. Det nu-

værende forland (ca. 1.100 ha) er det område, som vil blive stærkest berørt af det fremskudte dige, idet det vil blive omdannet til kogsland, hvilket blandt andet medfører bortfald af de tidvise overskyllinger med havvand. Forlandet har et fugleliv af betydning for hele landet, og i sammenhæng med vådområderne langs Vidåens nedre løb bag det eksisterende dige er hele området af danske sagskyndige betegnet som værende af international betydning, særligt for vandfugle. Fuglelivet er knyttet til de afgræssede strandenge og de tilstødende vade-flader, herunder slikgårdene, som er etableret i forbindelse med landvindingen på stedet. Kombinationen af strandenge med lav vegetation og de åbne vade-flader med mindre vandsamlinger er de afgørende træk i levestedet, der betinger det rige fugleliv.

Bygningen af det fremskudte dige vil medføre en omdannelse af Frederikskog Forland, idet strandengene gradvis vil ændre karakter, ligesom kontakten mellem engene og vade-fladerne vil blive brudt, hvilket vil få en negativ virkning for fuglelivet. Med henblik på at gøre denne virkning mindst mulig ønskes den nuværende driftsform med græsning opretholdt.

Nye saltpåvirkede marskenge på det nye forland (ca. 100 ha) kan delvis erstatte de inddigede områder. I det nye kogsland vil imidlertid reservoiret få den afgørende betydning for fuglelivet. Efter fredningsstyrelsens opfattelse ville det være ønskeligt med et reservoir af en størrelse på 450 ha.

Ejerforhold til diget og dets vedligeholdelse.

De nuværende Højer dige og Emmerlev dige administreres af digelaget for Tønder marsk. Disse diger med den eksisterende Højer sluse forudsættes i det hele opretholdt og vedligeholdt i tilfredsstillende stand som hidtil. Heraf følger, at også digelaget skal fortsætte sin virksomhed. Det er utvivlsomt, at vedligeholdelsesbyrden for digelaget vil blive ganske væsentligt formindsket ved tilkomsten af et nyt fremskudt dige. Man har imidlertid uanset dette ikke ment at burde rejse spørgsmål om bidrag fra ejere af arealer bagved de nuværende diger til anlæg eller vedligeholdelse af det fremskudte dige, og dette standpunkt er navnlig begrundet i rent praktiske hensyn.

Anlægget af det nye dige kan motivere ændringer i digelagets vedtægter. Det forudsættes, at sådanne ændringer kan foretages af landbrugsministeren efter indstilling fra amtsrådet og efter forhandling med ministeren for offentlige arbejder, jfr. lov nr. 137 af 18. april 1925 om afvanding af marsken ved Tønder med ændringer.

For så vidt angår det fremskudte dige, har Sønderjyllands amtskommune erklæret sig villig til at overtage, administrere og vedligeholde diget. Allerede hensynet til den forpligtelse, som den danske stat må påtage sig over for forbundsrepublikken Tyskland til at sikre, at diget til enhver tid er i tilfredsstillende stand, tilsiger, at vedligeholdelsesforpligtelsen påhviler en offentlig myndighed. Det må endvidere tages i betragtning, at det hensyn, der bærer den betydelige investering i det fremskudte dige, er risikoen for en oversvømmelse af store dele af Tønder by og andre arealer med bebyggelse. Interessesfæren er således meget stor og vanskelig at afgrænse, hvoraf følger, at det er meget kompliceret eller umuligt at fordele anlægs- og vedligeholdelsesudgifter under hensyntagen til de enkelte beskyttede interessers forholdsmæssige værdi.

Finansiering.

Som anført foran, anslås udgifterne ved anlæg af et fremskudt dige til 85 mill. kr. (i prisniveau juli 1976). Dette beløb forudsættes tilvejebragt således, som nærmere redegjort for i det følgende.

1. Det areal, der vil blive inddiget, vil opnå en *værdiforøgelse* forudsat, at det kan anvendes i landbrugsmæssigt øjemed. Alt efter størrelsen af det indvandsreservoir, der må påregnes indrettet i den nye kog, vil landarealet skønsmæssigt blive af en størrelsesorden mellem 800 og 650 ha. Det må anses for rimeligt, at der for denne værdiforøgelse ydes et anlægsbidrag til det fremskudte dige.

Frederikskogene, sammenslutningen af private lodsejere, der efter inddigning vil eje omkring 220 ha i den nye kog, vil for sit vedkommende komme til at bidrage til anlægget derved, at sammenslutningen overenskomstmæssigt har forpligtet sig til at afstå ca. 110 ha til jordfonden som digeanlægsbidrag. Herved kan jordfonden siges at have overtaget forpligtelsen til at udrede anlægsbidrag til diget for hele det inddigede landområde, og denne betragtning er da også anlagt af landbrugsministeriet og statens jordlovsudvalg.

Disse myndigheder anser det for rimeligt, at jordfonden som kompensation for arealets værdiforøgelse udreder et beløb af 15.000 kr. pr. ha af det areal, der vedvarende kan anvendes i landbrugsmæssigt øjemed. Beløbet er fastsat under de forudsætninger, for hvilke der er redegjort ovenfor under afsnittet „Det inddigede areal“.

Da nyttearealet som nævnt må antages at komme til at ligge mellem 800 og 650 ha, vil jordfondens bidrag til diget således komme til at udgøre mellem 12 mill. kr. og 9 3/4 mill. kr.

Til bygning af det nye dige skal der bruges betydelige mængder af klæg. Den må såvidt muligt fremskaffes fra arealet mellem digerne. Man vil naturligvis bestræbe sig på at fremskaffe klægen fra de arealer, hvor tabet ved fjernelsen er mindst, f. eks. på det areal, der udlægges til indvandsreservoir. For så vidt klægen fjernes fra arealer, der ellers ville have kunnet været udnyttet til græsning, må digeanlægget naturligvis skadesløsholde jordfonden for det herved forvoldte værditab. Der bliver med andre ord tale om en modregningspost i mellemværendet mellem digeanlægget og jordfonden.

2. Som der allerede er redegjort for, er et af de væsentlige argumenter for at bygge et fremskudt dige den omstændighed, at man imellem digerne kan indrette et reservoir, hvorved man kan få en tilfredsstillende løsning af *indvandsproblemet*.

Spørgsmålet om en forbedret afvanding af Tønder marsk er imidlertid en særskilt sag, til hvilken der ikke er taget stilling på nuværende tidspunkt. Der er imidlertid ikke grund til at sætte sagen og dermed lovforslaget om en forbedret digesikring i bero på en endelig stillingtagen i afvandingssagen.

Sønderjyllands amtskommune, der må forudsættes at blive initiativtager i afvandingssagen, har imidlertid allerede foranlediget udarbejdet skitseforslag til indretning af reservoir i den nye kog, bl. a. for derved at få en forestilling om, hvilke udgifter der vil være forbundet herved, ligesom man har fremskaffet overslag for udgifterne ved etablering af en højvandspumpestation ved Højer sluse, hvilket må anses for at være den alternative løsning på indvandsproblemet, hvis det fremskudte dige ikke blev antaget.

På grundlag heraf er der opnået enighed om, at afvandingsprojektet skal godtgøre digeprojektet et beløb af 3.500.000 kr., der forlods udredes af Sønderjyllands amtskommune. Ved beløbets fastsættelse er det taget i betragtning, at amtskommunen fremtidig vil friholde staten for opgaven med at vedligeholde den ydre strækning af Højer Kanal således, at der ikke fra statens side ydes amtskommunen nogen særlig godtgørelse i denne anledning, jfr. lovforslagets § 12.

3. De anlægsudgifter, der ikke dækkes af de under punkt 1-2 nævnte bidrag, fordeles mellem staten, Sønderjyllands amtskommune, Højer kommune og Tønder kommune på tilsvarende måde som udgifterne til forstærkning af Ribe dige og anlæg af bærmeveje fordeles mellem de implicerede myndigheder. Der er enighed om, at staten udreder 60 pct.

af udgifterne, og at Sønderjyllands amtskommune udreder to tredjedel og de to kommuner en tredjedel af resten.

Som tidligere anført, anslås anlægsudgifterne til 85 mill. kr. i prisniveau juli 1976. Ansættes de under 1 og 2 nævnte beløb til 13,5 mill. kr., vil statens procentbidrag beløbe sig til ca. 43 mill. kr.

Størrelsesordenen af Tønder og Højer kommuners bidrag vil blive en halv snes millioner kroner. Det forudsættes, at staten yder kommunerne statslån til hel eller delvis fremskaffelse af dette beløb efter samme retningslinjer, som måtte blive fulgt ved ydelse af statslån til Ribe kommune som bistand til fremskaffelse af dennes bidrag til forstærkning af Ribe dige.

4. Der kan være anledning til yderligere at sammenfatte nogle af de udgiftskategorier, der ikke er omfattet af overslaget for anlæg af et fremskudt dige.

a) Det gælder som netop sagt i første række udgifterne ved en forbedret afvanding af Tønder marsk — løsning af indvandsproblemet.

b) For at den nye kogs landområde kan gøres anvendelig til græsning, hvilket er forudsætningen for digeanlægsbidraget fra jordfonden, må arealet gøres dyrkningsmodent, hvilket navnlig vil indebære, at der må træffes foranstaltninger til arealets afvanding og anlægges veje. Udgifterne hertil må for jordfondens arealer afholdes af jordfonden. Fornødne bevillinger vil følgelig blive søgt hertil, når tiden til foranstaltningernes udførelse er inde.

c) Det bør videre anføres, at jordfondens areal mellem de gamle dige og det fremskudte dige skal bidrage til vedligeholdelse af det fremskudte dige, jfr. lovforslagets § 4.

d) For så vidt det ved indretning af reservoiret måtte vise sig formålstjenligt at træffe særlige, udgiftkrævende foranstaltninger med henblik på områdets egnethed som fugleområde, må midlerne hertil fremskaffes efter særlig overvejelse.

e) Det er under afsnittet om digeanlægget og anlægsudgifterne anført, at overslaget ikke indeholder noget beløb til anlæg af en vejforbindelse fra Højer sluse til den nye sluse. En vejforbindelse vil imidlertid under alle omstændigheder være nødvendig for slusens betjening. Der er ligeledes i nævnte afsnit anført, at det kan blive nødvendigt at opføre en bolig for en slusemester ved den nye sluse. Disse udgifter må betragtes som udgifter til digeanlægget, men vil være af en beskeden størrelse i forhold til den samlede anlægsudgift.

I prisniveau juli 1976 vil anlægsudgifterne, inklusive de under e) nævnte poster, for hvilke egentlige overslag ikke foreligger, kunne ansættes til 86 mio. kr., der tilvejebringes således:

	mio. kr.
Anlægsudgifter.....	86,0
Anslået bidrag fra jordfonden 10,0 mio. kr.	
Bidrag fra afvandingsprojektet 3,5 - -	13,5
At fordele mellem anlægsinteressenterne ...	72,5
Statens tilskud 60 pct.....	43,5 mio. kr.
Sønderjyllands amtskommune	
($\frac{2}{3}$ af 40 pct.).....	19,3 - -
Højer og Tønder kommuner	
($\frac{1}{3}$ af 40 pct.).....	9,7 - -
	72,5

Kommunernes bidrag vil blive stillet til rådighed ved statslån.

Investeringsafløbet vil, såfremt en aftale med forbundsrepublikken Tyskland opnås hurtigt og ikke vil indeholde bestemmelser, der medfører andet, kunne skønnes således:

	kr.
1978.....	2,5 mio.
1979.....	25,5 -
1980.....	22,0 -
1981.....	35,4 -
1982-85 (0,15 mill. pr. år).....	0,6 -
I alt.....	86,0 mio.

Vedligeholdelsen af diget, bortset fra forlandsvedligeholdelsen i den første 4-års periode, må skønnes at koste 100.000 kr. årligt.

Lovforslaget har ikke andre administrative konsekvenser end omtalt i bemærkningerne til lovforslagets § 7.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Til § 1.

Under de forhandlinger, der er ført mellem ministeriet for offentlige arbejder og Sønderjyllands amtskommune og kommunerne, har der været enighed om, at en offentlig myndighed bør have det direkte ansvar for det nye diges administration og vedligeholdelse. Såvel den danske stats forudsatte forpligtelse over for forbundsrepublikken Tyskland til at sørge for en behørig vedligeholdelse som den brede interesserede, der motiverer anlægget, tilsiger en sådan ordning. Herved bemærkes, at vedligeholdelse af havdigerne på den tyske side af grænsen påhviler delstaten Slesvig-Holsten. Sønderjyllands amtskommune har derfor erklæret sig indforstået med at overtage det nye dige som et offentligt anlæg. Den simpleste konstruktion i an-

lægsfasen er herefter at lade amtskommunen stå som byherre.

Til § 2.

Paragraffen omhandler anlæggets finansiering. Herfor er der redegjort overfor i de almindelige bemærkninger.

Som følge af, at amtskommunen står som byherre, karakteriseres statsbidraget som et tilskud. For dette vil der blive fastsat en række sædvanlige vilkår om godkendelse af projekt, afholdelse af licitation, aflæggelse af regnskab osv.

Tidspunktet for betaling af de beløb, der er omhandlet under stk. 1, nr. 1 og 2, forudsættes at falde i anlægsperiodens slutning. En pristalsregulering er derfor foreslået indført.

Størrelsen af det areal, der i henhold til stk. 1, nr. 2, skal bidrage til anlægget, må nødvendigvis bero på et skøn. Det foreslås derfor, at der gives ministeren for offentlige arbejder bemyndigelse til til sin tid, når det inddagede areals udnyttelse er nøjere fastlagt, at fastsætte et afrundet beløb som bidrag fra jordfonden.

Til § 3.

På tilsvarende måde som fastsat i loven om Ribedige skal der som et direkte led i digeanlægget anlægges et forland. Tilvejebringelse af et sådant og en tilfredsstillende vedligeholdelse af det må anses for at være nødvendigt for digets beskyttelse.

Den fastsatte 4-års frist svarer til, hvad der er bestemt for Ribedige i § 9 i loven om dette.

Det foreslås, at ministeren for offentlige arbejder, når anlægget er færdigt, fastsætter grænserne for digeanlægget såvel mod land — som havsiden. Herved bemærkes, at diget anlægges på arealer, der nu er statsejede.

Retten til fortsat landvinding i vadehavet bør forblive hos staten, hvis det ad åre skulle vise sig, at der er mulighed for noget sådant. Ligeledes bør retten til tilvækst fortsat tilkomme staten (jordfonden).

Til § 4.

Det er i de almindelige bemærkninger nævnt, at man vil afstå fra at foreslå, at arealer bag de nuværende diger skal bidrage til (anlæg og) vedligeholdelse af det fremskudte dige. Anlægget af dette er direkte motiveret i en beskyttelse af Tønder by og andre bebyggede områder. At foretage en udlodning af vedligeholdelsesudgifter med udgangspunkt i denne problemstilling er ikke gørligt.

Derimod bør de nyinddagede arealer bidrage til digets vedligeholdelse. I § 4 foreslås det, at de inddagede arealer, der ejes af jordfonden og Frederikskogene, betaler halvdelen af vedligeholdelsesudgif-

terne efter opgørelse fra Sønderjyllands amtskommune, der forudsættes at føre et regnskab for diget. Dog skal arealerne ikke deltage i udgifterne til vedligeholdelse af slusen, hvilket må ses på baggrund af sikkerhedsspørgsmålets nøje sammenkædning med afvandingsagen. Endvidere vil der normalt være en vis indtægt fra diget fra udlejning af arealer til græsning m. v., og sådanne indtægter forudsættes godskrevet digeregnskabet, før vedligeholdelsesudgifterne beregnes og deles.

Bidraget fra de mellemdigs arealer er endeligt foreslået maksimeret i forhold til kapitelstaksten for byg.

Det følger af bestemmelsen, at Sønderjyllands amtskommunes vedligeholdelsesbyrde forøges i takt med, at der af hensyn til fuglelivet eller i andet naturfredningsmæssigt øjemed disponeres over arealer mellem digerne på en sådan måde, at landbrugs-mæssig udnyttelse hindres. Her tænkes navnlig på, at indvandsreservoiret eventuelt gøres større, end det af hensyn til afvandingsformålet er nødvendigt.

Til § 5.

Da anlægget etableres med Sønderjyllands amtskommune som bygherre, er et egentligt byggeudvalg, jfr. loven om Ribe dige § 4, ikke nødvendigt. Derimod vil det ikke være muligt at undvære et forum til behandling af de talrige berøringspunkter som digeprojektet og afvandingsprojektet har med hinanden og til fastlæggelse af, hvorledes det nyinddagede område endeligt skal anvendes. I § 5 foreslås der nedsat et sådant udvalg.

Til § 6.

Det fremskudte dige skal — måske bortset fra tilslutningen i digets nordlige ende — anlægges på statsejet areal. Ekspropriation vil derfor næppe forekomme i noget stort omfang, men erhvervelse af fyldmaterialer m. v. vil dog kunne komme på tale.

Ekspropriationskompetencen foreslås tillagt Sønderjyllands amtsråd, og reglerne i lov om offentlige veje foreslås bragt i anvendelse på selve ekspropriationsproceduren.

Til § 7.

Uanset at Sønderjyllands amtskommune står som bygherre for anlægget, bør kystinspektoret kunne projekttere, føre tilsyn med og regnskab for digebyggeriet på samme måde, som tilfældet er for forstærkningen af Ribe dige og anlæg af bærmelveje.

Til opgavens løsning er det nødvendigt i kystinspektoret at ansætte 1 civilingeniør i 4 år og 1 teknisk medarbejder i 2 år.

Udgifterne til aflønning af dette personale revideres over anlægsregnskabet, hvilket betyder, at staten skal udrede 60 pct. af udgifterne.

Til § 8.

Anlæg af et fremskudt dige er motiveret bl. a. deri, at sikkerheden forøges ved skabelsen af en 2. digelinje. Det følger heraf, at bebyggelse i det nyinddagede område ikke kan komme på tale. Muligheden for at opføre lettere bygninger for at udnytte arealet til græsning, f. eks. læskure og bygninger til opbevaring af maskiner, må dog ikke afskæres. Ligeledes kan områdets muligheder for at dyrke friluftsliv motivere et vist byggeri.

Til §§ 9-11.

Bestemmelserne svarer til §§ 12-14 i loven om Ribe dige.

Der er allerede indledt forhandlinger mellem ministeriet for offentlige arbejder, Sønderjyllands amtskommune, Tønder kommune og Højer kommune om det spørgsmål, som omhandles i bestemmelserne.

Til § 12.

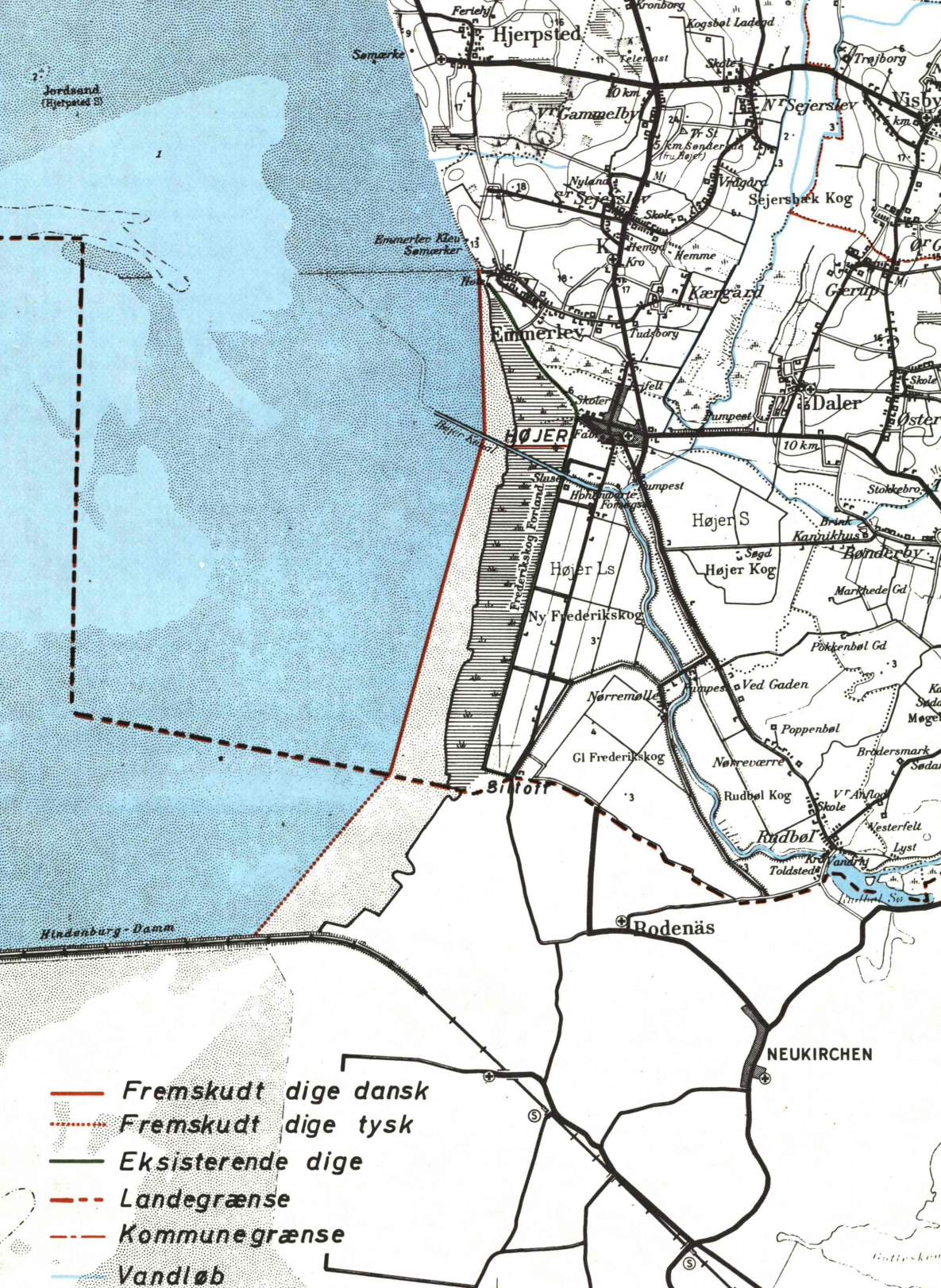
Siden genforeningen har staten forestået visse vedligeholdelsesarbejder af den del af Højer Kanal, der ligger længere ude end 2,2 km fra Højer sluse. Den oprindelige begrundelse herfor må ses i sammenhæng med den skibsforbinding, der dengang var til Sild. Der er ikke længere tilstrækkelig begrundelse for, at staten udfører dette arbejde, der nu må ses som et led i sikring af en tilfredsstillende afvanding af marsken.

Det foreslås derfor, at statens deltagelse i kanalens vedligeholdelse ophører. Sønderjyllands amtskommune har erklæret sig indforstået med at påtage sig forpligtelsen til at vedligeholde den pågældende del af kanalen på en for afvandingen tilfredsstillende måde.

Ved fastsættelse af det vederlag på 3.500.000 kr., som afvandingsprojektet tilsvarende digeprojektet, er henset til den lokale overtagelse af denne opgave.

Til § 13.

Loven kan først træde i kraft, når den forudsatte aftale med forbundsrepublikken Tyskland er afsluttet. Aftalen forudsættes udformet således, at det er de to stater som sådanne, der forpligter sig til lige ovenfor hinanden at anlægge og sørge for vedligeholdelse af et digeanlæg på hver side af grænsen. Hvorledes opgaven inden for hvert lands grænser løses, er et andet spørgsmål, jfr. lovforslagets § 1.

- Fremskudt dige dansk
- - - Fremskudt dige tysk
- Eksisterende dige
- - - Landegrænse
- - - Kommunegrænse
- Vandløb

Mål 1 : 100.000

Horsbüll

Reproduceret med tilladelse (A 536/74) fra Geodætisk Institut